

Основні засоби, нематеріальні активи, незавершене будівництво та довгострокові фінансові вкладення оцінюються за допомогою бази оцінки, яка відповідає ринковій вартості або неринковим видам вартості. Їх вибір здійснюється за національними стандартами. Довгострокові та поточні фінансові інвестиції оцінюються за ринковою вартістю.

Довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи та інші необоротні активи в окремих випадках можуть братися в розрахунок за вартістю, визначеною в даних бухгалтерського обліку. Ці необоротні активи повинні бути оцінені з урахуванням терміну їх повернення та ступеня такої ймовірності [6, с. 322]. Завдяки таким підходам до оцінки необоротних активів за економічною діяльністю у період воєнного стану та післявоєнної відбудови з'являється можливість отримати достовірну інформацію для прийняття адекватних управлінських рішень.

Список літератури

1. Федорова В.А. Оцінка ефективності управління необоротними активами підприємства /

В.А. Федорова, О.К. Булигіна // Економічний простір. – 2019. – № 112. – С. 177-185.

2. Єгорова О.В., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник Ю.М. Економічний аналіз: навч. посіб. – Полтава: РВВД ПДАА, 2018. – 290 с.

3. Синькевич Н.І. Економічний аналіз: Курс лекцій. – Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя, 2020. – 97 с.

4. НП(С)БО 28 – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів», затверджене наказом Міністерства фінансів від 24.12.2004 р. № 817.

5. Порядок № 419 – Порядок подання фінансової звітності, 46 затвердженої постановою КМУ від 28.02.2000 р. № 419.

6. Соколова Е. Вдосконалення політики управління необоротними активами підприємства / Е. Соколова, Г. Скляр // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління. – 2020. – № 35. – С. 320-329.

УДК 336.7; 37.07

Г. Бортніков

gbgood@ukr.net

ДННУ «Академія фінансового управління», Київ

ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ УКРАЇНСЬКИМИ БАНКАМИ

Фінансування освіти слід розглядати у двох аспектах: фінансування навчальних закладів і фінансування набувачів освіти. Джерелами фінансування освіти є кошти власників (інвесторів), гранти, благодійні внески та кредити.

Процедура та умови пільгового кредитування для здобуття професійно-технічної та вищої освіти у професійно-технічних та вищих навчальних закладах визначено Порядком пільгового кредитування для здобуття професійно-технічної та вищої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2018 № 673. Рішення про зарахування до закладу з оплатою навчання за рахунок пільгового кредитування приймає приймальна комісія відповідно до рейтингового списку. Перевагу щодо отримання пільгового кредитування у разі однакових підстав мають сироти. Сума кредиту повертається протягом 15 років, з виплатою 3% річних до державного або відповідного місцевого бюджету. Пільгове кредитування надається одержувачу кредиту на підставі угоди між таким одержувачем та закладом. Передбачені пільги для інвалідів, у разі народження дитини у студента, зокрема, одержувач кредиту, який має двох дітей, сплачує 75 відсотків суми заборгованості за кредитом, а одержувач кредиту, який має трьох і більше дітей - 50 відсотків. Однак на

практиці цей механізм працює в обмежених масштабах, оскільки заклади мають проблеми з обіговими коштами.

Українські банки не пропонують цільових кредитів на освіту та не надають пільг за позиками. Фактично кредит на отримання освіти в Україні людина може отримати лише як звичайну споживчу позику, і таке призначення не буде показано у статистиці банку.

Як правило, банки не схильні до кредитування закладів освіти, не пропонують кредитні програми для вузів або інших закладів. На сьогоднішній день кредитування освітніх установ не виділено навіть у рамках підтримки соціального підприємництва. Однак у 2020 році було фондом заявлено, що буде видано від 3 до 5 кредитів під низькі відсотки для соціальних підприємств з сходу України. Проект Western NIS Enterprise Fund - кредитування соціальних підприємств зі сходу України здійснюється в рамках Програми соціального інвестування WNISEF через створення механізму доступного кредитування спільно з банками-партнерами «Ощадбанк» і «Кредобанк» [1]. Програма працює в Україні з 2016 року і за цей час видано лише 22 кредити на суму більше 24,5 мільйонів гривень соціальним підприємствам з 8 регіонів України, а сума соціальних інвестицій

підприємствами перевищила 28,5 мільйонів гривень. На сьогодні обидва банки не розкривають інформацію про галузеву структуру таких кредитів. Не відомо, яка частка кредитів надана закладам освіти.

Кредитування закладів освіти є вкрай незначним за обсягами і часткою у кредитних портфелях банків. Рівень прибутковості закладів настільки низький, що за ринковими ставками вони не зможуть обслуговувати кредити. Тому довгострокові кредити видаються під заставу нерухомості, або засновники конкретного закладу пов'язані з власниками банку. Поряд з цим навчальні заклади мають потребу у фінансуванні розривів ліквідності, наприклад, у період між набором нових учнів і надходженням плати за навчання або перерахувань з державного/ місцевого бюджету.

Наглядова статистика НБУ не розкриває структуру галузі освіти за видами. Тобто поряд з вузами тут можуть бути і приватні діячі дошкільні заклади, і фірми, які надають тренінги та навчання іноземних мов. Дійсно, основну масу кредитів отримали мікропідприємства, як показує Таблиця 1, що не мають бюджетного фінансування.

Таблиця 1

Кредити закладам освіти за видами підприємств, млн грн, станом на 01.08.2022

Освіта	01.01.2022	01.08.2022
Середні підприємства	8,06	4,61
Малі підприємства	22,09	31,52
Мікропідприємства	205,03	230,31
Усього	235,19	266,44

Джерело: складено за даними Наглядова звітність НБУ [2]

Таблиця 2 показує дуже високу концентрацію кредитів у трьох банках. Державні банки серед лідерів кредитування освіти. Загальна сума кредитів дуже мала, щоб спричинити суттєвий вплив в плані підтримки даної галузі. Найбільшу суму боргу показує МТБ Банк, і показово, що кредит виданий у іновалюті та без забезпечення. Якість кредитів в цілому задовільна, але суми настільки незначні, що ці результати нерепрезентативні.

Багато талановитої молоді виїжджає за кордон на навчання, де отримує якісну освіту безкоштовно або за нижчу ціну, ніж пропонують вітчизняні заклади. Таким чином вузи залишаються з гіршим контингентом абітурієнтів, до цього додається продовження навчання студентами старших курсів за кордоном за гранти. Фактично Україна перетворилася у державу, яка припускає втечу талантів. Міграція для навчання у 2022 році стає провідним трендом і загрожує національній безпеці, оскільки існує висока імовірність того, що після навчання людина залишиться працювати за кордоном.

Доцільно звернутися до європейського досвіду, і варто розглянути дві моделі: 1) безкоштовна середня і вища освіта (Німеччина, Угорщина) та 2) пільгові кредити Міністерства освіти на навчання

через банки-партнери (більшість країн Європи). В сучасних умовах держава Україна не може прийняти на себе тягар основних видатків на освіту, тому більш прийнятною є друга модель.

Таблиця 2

Кредити закладам освіти, млн грн, станом на 01.08.2022

Банк	Залишок боргу	Частка НПК
ПАТ "МТБ БАНК"	133,8	0%
АТ КБ "ПриватБанк"	44,6	11%
АТ "Ощадбанк"	34,7	0%
АТ "ПУМБ"	14,2	1%
АБ "УКРГАЗБАНК"	9,5	1%
АТ "Райффайзен Банк"	6,1	16%
АТ АКБ "Львів"	5,6	0%
ПАТ "БАНК ВОСТОК"	4,6	0%
АТ "КБ "ГЛОБУС"	4,0	19%
АТ "А - БАНК"	3,8	6%
АТ "ТАСКОМБАНК"	3,5	27%
АТ "Ідея Банк"	0,7	92%
АТ "АКБ "КОНКОРД"	0,6	0%
АТ "ОТП БАНК"	0,3	0%
АТ "АЛЬФА-БАНК"	0,3	100%
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ"	0,1	0%
АТ "УКРСИББАНК"	0,0	100%
АТ "КРЕДОБАНК"	0,0	100%
Усього	266,4	3%

Джерело: складено за даними Наглядова звітність НБУ [2]

Наприклад, на підставі угоди, з міністерством сім'ї та соціальної політики, державний Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) керує Національним фондом соціального підприємництва в рамках операційної програми «Розвиток освіти знань»: пільгове кредитування суб'єктів соціальної економіки з можливістю часткового субсидування відсоткової ставки. Також на підставі Закону про вищу освіту і науку створений Фонд студентських позик під адмініструванням BGK, коли пільгові кредити надають безпосередньо студентам і докторантам комерційні банки та кооперативні кредитні спілки, які підписали угоду про співпрацю з BGK. Фінансова допомога надається студентам у формі субсидії на відсотки та покриття витрат повного або часткового анулювання кредиту. З моменту запуску програми студентських кредитів надійшло близько 583 тис. заявок на кредит, прийнятними визначені 506 тис. заявників. Протягом цього періоду кредитні установи видали приблизно 407 300 позик студентам. Зокрема, у 2021 році було задоволено 100% із 2030 заявок.

Також BGK надає поруки банкам-кредиторам за портфелями студентських позик у зв'язку з державною програмою «Підтримка підприємництва за допомогою поручительств і гарантій Bank Gospodarstwa Krajowego» [4]. Порука надається на термін студентської позики та додаткові три місяці; Забезпеченням поруки на користь BGK є бланковий вексель, виданий позичальником (розписка), комісія за надання поруки становить 1,5% від частини щомісячного

траншу студентської позики. Рішення про те, чи відповідає дана студентська позика гарантії BGK, приймається банком-кредитором на основі умов, викладених в укладених договорах поруки щодо портфеля студентської позики.

У 2021/2022 навчальному році гарантія BGK покриває 100% використаної основної суми кредиту разом з відсотками без будь-яких інших витрат, пов'язаних із наданням кредиту: порука може бути надана лише студентам, дохід на одного члена сім'ї не перевищує 2500 злотих; або особам, які були повністю позбавлені піклування своїх рідних батьків, незалежно від рівня доходу.

Студентська позика від німецького банку розвитку KfW – це позика з низькими відсотками (до 31 грудня 2021 року 0,00%, якщо позика перебуває на етапі виплати), яка використовується для покриття лише витрат на проживання. Процентна ставка коригується кожні шість місяців. Студент може отримувати щомісячні виплати до 650 євро на фазі виплат. Після припинення виплат позика переходить у пільговий період, протягом якого сплачують лише відсотки (фаза сплати відсотків), і після цього починається погашення студентської позики (етап погашення).

УДК 33.06+005.936.3-044.372

О. Батрак, І. Тарасенко

olgabatrak84@ukr.net, irataras@ukr.net

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ ДІАГНОСТИКИ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Чинники прояву глобальної фінансової кризи, які позначилися на стані економіки України через відтік іноземного капіталу, зменшення обсягів експорту, погіршення сальдо торговельного балансу, інфляційні процеси, особливо посилюються внаслідок військової агресії з боку РФ. Причинами цього стали: безпекова ситуація (постійні обстріли окупантами цивільної і виробничої інфраструктури), труднощі із логістикою, особливо для експортоорієнтованих галузей – АПК, ГМК та інших, а також брак обігових коштів [1]. Так, у перші місяці війни не працювало понад 40% підприємств, тисячі людей втратили джерела доходу. Загалом через вторгнення РФ Україна втратила від 5 до 7 млн. робочих місць. За підсумками першого кварталу 2022 року промисловість скоротила виробництво на 34%, будівництво – на 47%, гірничо-металургійний комплекс – на 53%. Це призвело до скорочення ВВП на 15,1%, а за прогнозами його падіння за підсумками року може становити 35% [1]. За таких умов зростає роль антикризового управління, яке доцільно розглядати не лише як сукупність заходів, спрямованих на виведення підприємства з кризового стану, але й систему особливих методів та інструментів, які використовуються для попередження та прогнозування настання кризи або

Позика пропонується особам незалежно від їх доходу та доходу батьків, включаючи освітніх резидентів з основним місцем проживання в країні, які отримали кваліфікацію німецького вищого навчального закладу, закінчивши середню школу в Німеччині або німецьку школу за кордоном [3].

Список літератури

1. Доступні кредити соціальним підприємствам. URL: <https://wnisef.org/uk/medias/western-nis-enterprise-fund-anonsu%D1%94-novij-pro%D1%94kt-z-kredituvannya-soczialnih-pidpri%D1%94mstv-zishodu-ukra%D1%97ni/>
2. Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
3. KfW Student Loan. – URL: <https://www.kfw.de/inlandsfoerderung/Private-customers/Education-and-Training/KfW-Studienkredit/KfW-Corona-Hilfe-f%C3%BCr-Studierende/>
4. Sustainable Development Report of Bank Gospodarstwa Krajowego 2021. – URL: <https://bgkraportcsr.pl/en/bgk-bankiem-zrownowazonego-rozwoju/wsparcie-studentow/>

заходів щодо її нейтралізації.

Застосування превентивних програм і процедур, спрямованих на попередження кризових ситуацій забезпечить для підприємства досягнення конкурентних переваг та успішного стабільного розвитку. Для того, щоб отримати правильну оцінку (діагноз) стану підприємства, необхідно провести дослідження результатів його діяльності на основі системного підходу, а саме дослідити взаємопов'язані умови та фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства та є основою для розробки антикризової програми.

Серед фахівців з питань антикризового управління немає однастайності щодо бачення структурних підсистем системи антикризового управління. Побудова всієї системи і окреслення її підсистем не є лише теоретичною проблемою. Важливим, з позицій діагностики, є дослідження та виокремлення кожного етапу виникнення і розвитку кризи і розробка заходів щодо недопущення, нейтралізації або фінансового оздоровлення підприємства залежно від глибини кризи.

Види фінансової діагностики (ФД) класифікуються за такими ознаками [2, с. 25]: за функціональною сферою діяльності підприємства (операційна, інвестиційна, управлінська,